

CJELOŽIVOTNO OBRAZOVANJE UČITELJA

Ana Horvat i Goran Lapat
Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
ana13horvat@gmail.com goran.lapat@ufzg.hr

Sažetak - Dvadeset i prvo stoljeće proglašeno je stoljećem znanja. Razvoj društva postavlja nove zahtjeve i kriterije pri odabiru poželjnih, konkurentnih i kvalitetnih zaposlenika. Prema Pastuoviću (1999), obrazovanje učitelja treba trajati tijekom čitavoga radnog vijeka, jer se tijekom početnog obrazovanja ne mogu naučiti specifična znanja i vještine za buduća radna mjesta.

Ovaj je rad osmišljen i izrađen fokusirajući se na cjeloživotno obrazovanje učitelja jer su oni po svojem pozivu među najvažnijim graditeljima i održavateljima društva znanja. U istu svrhu, provedeno je istraživanje među učiteljima razredne nastave u sedam međimurskih osnovnih škola i među studentima pete godine razredne nastave na čakovečkom odsjeku Učiteljskog fakulteta u Zagrebu. Dobiveni rezultati idu u korist ranije navedenim pretpostavkama, te daju realnu sliku današnje učiteljske profesije, sa svim prednostima, a i nedostacima.

Cilj ovog rada je potaknuti razmišljanje i svijest o tome da teorija, zapisana istraživanja i nastojanja na papiru ne mogu praktično osigurati kvalitetan svekoliki život nikome u društvu. Naglasak se stavlja na važnost akcije u kojoj će onima što ulažu u svoj profesionalni rast i razvoj, u ovom slučaju učiteljima, biti primjereno uzvraćeno.

Ključne riječi: cjeloživotno obrazovanje, cjeloživotno učenje, odgoj, obrazovanje, učitelj.

1. Cjeloživotno obrazovanje učitelja

Cjeloživotno obrazovanje učitelja (Vizek Vidović, 2005) jedno je od vodećih pitanja u svakoj zemlji, podrazumijevajući uz formalno obrazovanje i profesionalni razvoj. Pritom, naglasak je na permanentnom stručnom usavršavanju i profesionalnom rastu koji potječu iz takozvane *politike cjeloživotnog učenja*. Na taj način, učitelji ne djeluju samo na svoje kompetencije (www.azoo.hr), obnavljanje i usavršavanje posto-

ječih znanja, već potiču i učenicima usaduju potrebu za cjeloživotnim učenjem koja svakodnevno raste kao imperativ socijalne, obrazovne i ostalih društvenih sredina.

“Važnu sastavnicu učiteljske profesije čini stupanj njezine prepoznatljivosti. Zna se da pojedinac najbolje predstavlja profesiju kojom se bavi. Titula učiteljske profesije (u užem smislu učitelj, nastavnik, profesor i dr.) svjedoči o razini obrazovanja pojedinca, o vrsti obrazovanja, o poslu koji obavlja, mjestu gdje radi, tipu ekspertize koju pruža, mjestu u društvenoj podjeli rada, kodeksu ponašanja, korisnicima usluga, mjestu na socijalnoj stratifikacijskoj ljestvici i dr., dakle, titula simbolizira profesiju te dosta vjerno prikazuje učitelja sa svim njegovim osobitostima, kao i njegov položaj u društvu” (Cindrić, 1995).

1. 1. Stručno usavršavanje učitelja

Stručno usavršavanje učitelja, praktično gledano, počinje ulaskom u razred. Znanja usvojena tijekom studija predstavljaju podlogu za realizaciju radnog odnosa, no stvarno usavršavanje započinje u interakciji s učenicima. Ono se podrazumijeva, obvezatno je i to u obliku stručnih, pedagoško-psiholoških i metodičkih usavršavanja. Za njihovu organizaciju i provedbu odgovorno je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, a uz njih fakulteti, instituti, strukovne udruge i drugi.

Prvi susret učitelja sa stručnim usavršavanjem je realizacija pripravničkog staža. Stažiranje traje godinu dana, odnosno sto četrdeset sati koje je pripravnik dužan provesti s mentorom u školi, pri čemu ga prati komisija u sastavu ravnatelja škole, dodijeljenog mentora, stručnog suradnika, te prosvjetnog savjetnika. Po uspješno obavljenom stažiranju, polaže se trodijelni stručni ispit pred članovima komisije, a čine ga pismeni dio, odnosno esejski rad, pisana priprema za nastavni sat, izvođenje nastavnog sata i usmeni dio ispita.

Tijekom radnog vijeka učitelji se usavršavaju na različitim oblicima i tipovima stručnih skupova. Neki od njih su: seminari, savjetovanja, predavanja, tečajevi, radionice, okrugli stolovi, različiti kampovi i dr., koji se organiziraju na razini škole, općine, grada, županije ili na međunarodnoj razini, a nužni su jer učitelji trebaju biti u tijeku s novitetima u struci, te razvijati senzibilitet za ekspanzijom znanja. Osim teoretskih znanja, važno je steći praktična iskustva, okrenuti se akcijskim istraživanjima i interdisciplinarnom pristupu. Učitelj treba biti sposoban promišljati o svim aspektima posla i biti otvorenih vidika.

1. 2. Napredovanje učitelja u zvanju

Osim stručnih usavršavanja kao dokaz i ogled njihovog razvitka i napretka postoji i mogućnost napredovanja u zvanju (Horvat i Zebec, 2008). Učitelji razredne nastave mogu napredovati u zvanje učitelja mentora, odnosno, učitelja savjetnika. Postupak napredovanja pokreće Agencija za odgoj i obrazovanje na prijedlog ravnatelja škole ili učitelja, a za oba napredovanja potrebno je ostvariti određene uvjete koji se nakon pet godina ponovno evaluiraju.

Učitelj mentor treba imati najmanje šest godina radnog iskustva u odgojno-obrazovnoj struci i to u nastavi ili stručno-pedagoškom radu, ocjenu uspješnosti vrlo uspješan ili izvrstan, najmanje sedam postignutih bodova u izvannastavnom stručnom radu i redovito stručno usavršavanje.

Uvjeti za napredovanje u učitelja savjetnika su najmanje jedanaest godina radnog iskustva u odgojno-obrazovnoj struci u nastavi ili stručno-pedagoškom radu, ocjena uspješnosti izvrstan, najmanje petnaest bodova za izvannastavni stručni rad i redovito stručno usavršavanje.

1. 3. Poslijediplomski učiteljski studij

Kako obrazovanje učitelja ne završava diplomom, dokazuje mogućnost nastavka studija u vidu poslijediplomskog stručnog ili doktorskog studija. Potreba za time razvila se zbog činjenice da nije postojala visokoškolska ili znanstvena ustanova specijalizirana za organizaciju znanstvenih istraživanja u području ranog odgoja i obveznog obrazovanja, a zapostavljeno je i područje ranog i primarnog odgoja, s područjem metodika elementarne nastave. Da se osigura novi val kompetentnog kadra, 2004. godine, odlukom tadašnjeg Senata Sveučilišta u Zagrebu, pokrenut je poslijediplomski stručni studij *Suvremena osnovna škola* na tadašnjoj Učiteljskoj akademiji. Završetkom tog dvogodišnjeg studija stjecao se status magistra nastave i organizacije u osnovnoj školi.

Poslijediplomski doktorski studij iz društvenih znanosti na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu odvija se od 2007. godine. Od 2012. godine po uzoru na one u Finskoj, Njemačkoj i Sloveniji učiteljima primarnog obrazovanja nudi stručno i znanstveno napredovanje pod nazivom *Rani odgoj i obrazovanje* (www.ufzg.unizg.hr), a kurikulum se sastoji od obveznog i izbornog dijela. U prvom semestru tri su obvezna kolegija, u drugom dva obvezna i dva izborna kolegija, a u trećem se bira jedan od četiri izborna modula: odgojne znanosti, rano učenje hrvatskoga standardnog jezika, strani jezici u osnovnoj školi, upravljanje i rukovođenje školom/vrtićom ili informatika u odgoju i obrazovanju. Četvrti semestar može se koncipirati kao studentski boravak na drugom sveučilištu i fakultetu, kao studiranje izabranih kolegija s kojima se ostvaruje do 30 ECTS bodova ili objavljivanjem radova u međunarodno priznatim časopisima. Peti i šesti semestar organiziraju se u obliku istraživačkog rada pod vodstvom mentora. Po uspješnom završetku studija polaznici se mogu zapošljavati u specijaliziranim znanstvenim i visokoškolskim ustanovama koje se bave ranim odgojem i osnovnim školovanjem u zemlji i inozemstvu.

2. Cjeloživotno obrazovanje s europskih aspekata

S obzirom na koncepciju cjeloživotnog učenja, javlja se tendencija za povezivanjem svih oblika obrazovanja. Još u prošlom stoljeću razvijene su brojne kritike spram školskih sustava i njihovog funkcioniranja, zahtijevajući korelaciju škole sa

svim životnim segmentima. Cjeloživotno učenje i obrazovanje prerastaju okvire ideje i postaju nužan cilj društva koje uči i gradi temelje na znanju.

Zahvaljujući inicijativi, kooperaciji i akciji Europske unije, Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj i Organizacije Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu, početkom sedamdesetih godina prošlog stoljeća javila se ideja novog određenja učenja i obrazovanja, a kao rješenje je predstavljeno cjeloživotno obrazovanje (Bečić, Ciglenečki, i ostali, 2009). Oblikovano je kao inicijativa usmjerena k osobnom, društvenom i profesionalnom razvoju osobe na svim razinama obrazovanja, kroz cijeli život, s naglaskom na kontinuitet.

Preslikavanjem potreba i odredbi cjeloživotnog obrazovanja na učiteljsku struku, zaključuje se kako današnji učitelji u tom procesu trebaju steći određene kvalitete, odnosno kompetencije jer se mijenja naglasak na dosadašnjima i javlja se takozvana nova kompetencija: spremnost i otvorenost k promjenama kao jedna od najvažnijih za osobni i profesionalni razvoj (Bijeli dokument o obrazovanju, 1995). Također, jasno je kako učitelji nisu više *jedini* izvori znanja, niti strogo predavači u shematiziranim situacijama učenja, već su mentori i inovatori u širokom spektru novih mogućnosti koji bi trebali preuzeti ulogu inicijatora istih. Dosadašnje školovanje učitelja nije dostatno za nove zahtjeve i promjene (Europska komisija, 2000), već traži cjeloživotno obrazovanje u kombinaciji s cjeloživotnim učenjem kako bi se pojedinac mogao penjati i zadržati položaj na ljestvici društva promjena i znanja.

S druge strane, društveni status i plaća nisu proporcionalni zahtjevima i očekivanjima spram učitelja, što dovodi do upitne motivacije jer glavni problem predstavlja materijalno ulaganje što je vidljivo i u rezultatima istraživanja. Uz to, činjenica je i da treba pooštriti selekciju pri upisima na fakultete. Današnjica širom otvara mogućnosti mladima u obrazovanju, što se često obija u glavu kada nakon prolaska očekivanog obrazovnog perioda umjesto kvalitetnih stručnjaka i slike struke, s fakulteta izlaze nemotivirani i nezainteresirani budući djelatnici na raznim područjima. O takvim se raspletima rijetko raspravlja, no oni postoje i ne služe kao uzorni primjeri društvu znanja.

Dobar radnik je zadovoljan radnik. Možda zvuči kao neprimjerena generalizacija, no odgovara trenutnom stanju u Republici Hrvatskoj. Težnje k promjenama, utopističke ideje i prijedlozi koji ne dopijevaju dalje od papira na kojem su napisani, ne pokazuju se korisnima. Kako bi se cjeloživotno obrazovanje općenito podiglo na višu razinu, nužna je praktična, proporcionalna i ravnopravna suradnja sustava i njegovih činitelja.

3. Metodologija istraživanja cjeloživotnog obrazovanja učitelja

Zahtjev za ukidanjem zidova između škole, rada i ostalih dijelova života sve je izraženiji. Cjeloživotno učenje i obrazovanje očekivana su i razumljiva posljedica

u društvu koje uči zbog socijalnih, ekonomskih i tehnoloških uvjeta, što je i razlog ovome istraživanju.

Krenuvši od navedenih pretpostavki, da bi se ispitalo razine i spremnost na cjeloživotno učenje i obrazovanje, provedeno je ispitivanje u dvije skupine ciljanih ispitanika: među studentima pete godine učiteljskog studija i učiteljima razredne nastave iz sedam osnovnih škola s područja Međimurske županije. Ukupno je ispitano po šezdeset studenata i učitelja upitnikom koji je sastavljen isključivo za potrebe izrade ovog rada.

Oba su upitnika bili anonimni i dragovoljni, a sastojali su se od po deset pitanja za studente (osam zatvorenog tipa) i dvanaest pitanja upućenih učiteljima (devet pitanja zatvorenog tipa, osim dijela s općim podacima gdje su svi ispitanici upisivali spol, a učitelji navodili radni staž i završeni stupanj obrazovanja).

3. 1. Rezultati ankete studenata razredne nastave

Ovdje su prikazani stavovi i mišljenja pedeset četiri studentice i šest studenata Učiteljskog fakulteta.

Zahvaljujući kolegiju Školski propisi i dokumentacija, studenti se na fakultetu upoznaju sa školskom dokumentacijom, načinima njezinog vođenja, njezinim značenjem i s propisima kojih se u struci treba pridržavati, a odnose se na sudionike nastavnog procesa, na sam nastavni proces, te na njegovu organizaciju i realizaciju. Jedna od tema koje se obrađuju (a spominju se i u drugim kolegijima) jest stručno usavršavanje učitelja. Anketno pitanje o tome, namjerno otvorenog tipa, trebalo je pokazati koliko studenti vladaju pojmovima stručnih usavršavanja koja će i sami pohadati tijekom profesionalnog života.

Odgovori pokazuju da se ukupno 10% studenata uspjelo sjetiti samo po jednog oblika stručnih usavršavanja, njih 12% po dva, a 11% po tri moguća odgovora. 47% studenata pod stručno usavršavanje navode napredovanje u zvanju: učitelj mentor, odnosno, učitelj savjetnik, zaboravljajući pritom da je to tek jedan od uvjeta za postizanje napredovanja u zvanju. 18% studenata nije dalo ni jedan odgovor. Valja se zapitati koliko su novopečeni učitelji svjesni svojih budućih obaveza koje zahtijevaju djelovanje na vlastitu ličnost i profesionalni rast. S obzirom da je generalizacija cjeloživotnog obrazovanja svakodnevna pojava, jasno je da zahvaća i nositelje obrazovnih procesa koji bi trebali vladati pojmovima i shvaćati zadatke koje sa sobom nose, ukoliko žele osobno i profesionalno napredovati, a ujedno ostati i ukorak s vremenom.

U idućem pitanju studenti su procjenjivali dostatnost stručnih usavršavanja svojih iskusnih kolega. 25% ispitanika slaže se da učitelji dovoljno rade na vlastitom stručnom usavršavanju, 25% ne zna procijeniti, odnosno, 50% ispitanika smatra učitelje nedovoljno aktivnima u polju profesionalnog razvoja. Bilo bi zanimljivo proučiti reakciju kada bi im se prezentiralo njihove vlastite odgovore, zajedno s ovima gdje prilično oštro kritiziraju iskusne kolege.

Iduće pitanje je tražilo procjenu studenata o vlastitim šansama za zaposlenjem u struci. Odgovori pokazuju samokritičnost (ili čak malodušnost). Samo 3% ispitanika vjeruje u veliku mogućnost zaposlenja u struci, srednje optimističnih je 25%, 58% ih vjeruje u male šanse, dok 13% ne vjeruje u mogućnost zaposlenja kao učitelja u razrednoj nastavi. Činjenica je da svake godine s fakulteta izlazi veliki broj učitelja razredne nastave, a broj učenika se iz godine u godinu smanjuje. Potražnja za poslom je velika, ponuda i suviše mala. Sve više učitelja rade kao asistenti u nastavi, u produženim boravcima, kao zamjene na određeno radno vrijeme, no ipak ostaje nezavidan broj nezaposlenih. Takva situacija je moralno nedopustiva ako se uzme u obzir trud, rad i žrtva koju pojedinac podnosi kako bi stekao akademsko obrazovanje, a završava kao višak radne snage ili radi sve osim struke. Učitelje se ne bi trebalo *proizvoditi*, već smanjiti upisne kvote, odnosno odabirati najsposobnije u proces obrazovanja i izgradnje u kvalitetnog učitelja/učiteljicu.

Iduća tri pitanja međusobno koreliraju, a odnose se na poslijediplomski doktorski studij. Tek 3% studenata spremno je upisati poslijediplomski doktorski studij, njih 51% uopće ne razmišlja o tome, dok je 45% neodlučnih. Najveći postotak ispitanika, 25%, vidi doktorat kao osobni i profesionalni razvitak i napredak, 16% ih smatra da će tako dobiti prednost pri zapošljavanju, a 15% je privučeno idejom veće zarade. Ostali ispitanici kombiniraju odgovore: 16%, sva tri odgovora, 15% gleda na obrazovnu mogućnost i prvenstvo u dobivanju radnog mjesta, a 8% je poneseno idejom veće plaće u kombinaciji s profesionalnom izgradnjom. Očito svi sudionici vide prednosti doktorata, pa valja utvrditi zašto ih se samo 3% zaista sprema k tome cilju.

Najveći problem predstavlja financijska strana: 60% studenata smatra školarine previsokima, što i jest činjenica. Društvo znanja ne bi trebalo ubirati visoke danke od članova koji teže razvoju i obrazovanju koji će biti osim na osobnu i na opću korist. 12% smatra da poslijediplomski studij predugo traje, a ostalih 27% kombinira sve odgovore koji uključuju nedovoljan prosjek ocjena i osobne razloge. Ipak, od svih nedostataka, najviše iskače materijalni koji ne bi trebao ni postojati kao prepreka u savladavanju individualnih obrazovnih ciljeva.

Vlada Republike Hrvatske donijela je Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu. Prema tome planu, u kategoriji mjera koje se ne smatraju državnim potporama je stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa, namijenjeno osobama koje prema posebnom propisu trebaju položiti stručni ispit nakon stečenog određenog radnog iskustva. Tu pripadaju i diplomirani učitelji, odnosno magistri primarnog obrazovanja čije se stažiranje subvencionira (s obzirom na prethodno radno iskustvo/neiskustvo) određenom novčanom svotom. 55% studenata taj potez smatra pohvalnim i poželjnim, 33% iako ga pohvaljuje, ne vjeruje u vjerojatnost realizacije, a 11% ga vidi kao oblik političke kampanje. S obzirom na različita iskustva onih koji su dosad isprobali blagodati ovog projekta, teško je objektivno prosuditi o njegovoj efektivnosti. Ipak, 85% studenata spremno je uključiti se u taj projekt i iskušati mogućnosti koje nudi, dok 15% to ne želi. S obzirom da

je veća vjerojatnost zaposlenja s položenim stručnim ispitom, volontersko stažiranje motivira studente da ga prihvate i povećaju si šanse u potrazi za radnim mjestom.

Naizgled utopističko pitanje, bi li sadašnji studenti iznova izabrali ovaj studij, daje reakciju snimljenu netom pred ulazak u svijet (ne)zaposlenih. 38% studenata bi ponovno izabralo put učiteljskog studija, 32% nije sigurno, dok bi 30% odabralo drugu soluciju. Približno je sličan broj onih koji su se pronašli u obrazovnome svijetu, dok neki iz objektivnih razloga (velika nezaposlenost, nedovoljno iskustva, osobni razlozi) ili onih subjektivne prirode nisu uopće ili nisu potpuno u to sigurni.

Cilj ankete bio je utvrditi stavove i mišljenja studenata pete godine učiteljskog studija o njihovim studentskim iskustvima, nastojanjima i pretpostavkama za obrazovnu i radnu budućnost i dobiti njihovu sliku o kolegama s radnim iskustvom. Ukupni rezultati pokazuju raznoliki spektar doživljaja i zaključaka. Nekima učiteljstvo predstavlja način života i spremni su dati sve od sebe kako bi se realizirali u najboljem pogledu na poslovnom i osobnom planu. Prilično velik postotak djeluje izgubljeno na pogrešnom putu, dok gotovo jednak broj smatra da je trebao odabrati drugi poziv. U svakom slučaju, najveći problem predstavlja velika i rastuća nezaposlenost, te loši uvjeti za nastavak školovanja. Ukoliko bi se postiglo razumno rješenje aktualnih pitanja, vjerujemo kako bi ponovljena slika ove ankete pokazala pozitivnije rezultate od postojećih.

3. 2. Rezultati ankete učitelja razredne nastave

Uvjerljivo najveći broj ispitanika, su ispitanice – njih pedeset osam, s tek dva učitelja. Danas u razrednoj nastavi prevladavaju učiteljice, a učiteljstvo je još često smatrano ženskim poslom. Ta je konstatacija pomalo komična jer su u prošlosti jedini adekvatni poučavatelji i odgajatelji bili muškarci, a žene su uključene u tu profesiju silom prilika, tj. zbog nedostatka zaposlenih, uglavnom kao asistenti, sve dok se s emancipacijom i razvojem školstva nije omogućilo da postanu ravnopravne članice odgojno-obrazovne profesije.

Prema radnome stažu u rasponu od šest mjeseci do četrdeset jednu godinu i vrsti završenog studija (80% ispitanika završilo je Pedagošku akademiju, 16% Visoku učiteljsku školu, a 4% Učiteljski fakultet), različite su mogućnosti cjeloživotnog obrazovanja ispitanih. Kakve stavove, mišljenja i emocije gaje prema tome, uočljivo je u rezultatima anketa.

Stručna usavršavanja su imanentni dio učiteljskog posla. Prateći trendove u obrazovanju, ostaje se ukorak s vremenom i novinama tehnološkog, znanstvenog i informatičkog napretka. Odgovorima na pitanje sudjeluju li aktivno u stručnim usavršavanjima, 99% sudionika potvrđuje te činjenice, sa samo jednim postotkom odstupanja.

Kako postoje različiti oblici stručnih usavršavanja učitelja, idući zadatak ispitanika bio je odabrati oblik u kojem najčešće sudjeluju, no pošto su samoinicijativno zaokruživali više odgovora, svi su uzeti u obzir i analizirani – u ovom i u svim pitanjima gdje je isti slučaj. 53% kao odgovor navodi stručne skupove, 12%

učitelja odabralo je seminare i predavanja kao najčešći oblik usavršavanja, a 3% je naznačilo radionice. Ostali ispitanici kombinirali su odgovore.

Šteta je što učitelji sami ne mogu birati stručna usavršavanja na polju koje ih najviše interesira i na kojem bi najviše mogli pridobiti prema zahtjevima koje im radno mjesto i odgojno-obrazovna situacija nalažu. Odgojno-obrazovni djelatnici su voditelji, organizatori i inovatori čije je kompetencije važno razvijati, dakle, i osluškivati njihove potrebe i interese jer je svrha stručnih usavršavanja doprinijeti nadogradnji uloge učitelja.

Iz pitanja o učestalosti pohađanja stručnih usavršavanja vidljivo je da se tri četvrtine ispitanih učitelja redovito odaziva, čime se potvrđuje odgovornost prema vlastitom radu i potrebama profesije. Manji postotak, njih 25%, također uspješno odrađuje zahtjeve struke, s obzirom na ostale obaveze.

Povezano s prethodnim pitanjem, u vlastitoj procjeni 50% učitelja pozitivno vidi stručna usavršavanja i vrijeme provedeno na njima smatraju korisno utrošenim u svrhu stjecanja novih znanja, postizanja osobnog i stručnog napretka. 19% smatra ih ponavljanjem već poznatog. Ista konstatacija se javljala i pri uvođenju HNOS-a: veliki broj učitelja smatrao ga je imenovanjem već postojećih oblika rada. Ipak, koliko god se nešto ponavljalo, teško da ne donosi i nova otkrića, a u najgorem slučaju može poslužiti kao podsjetnik na eventualno zametnuta pitanja u umnom kompleksu. Vjerojatno se iz istih razloga 7% ispitanika odlučilo za kombiniranje odgovora. 23% učitelja uočava nepovoljne materijalne i druge uvjete u školama. To je problematika s kojom se svakodnevno susreću i nastoje je se riješiti. Osobni napredak je neophodan segment življenja i struke, no ukoliko se ne pronalaze materijalni odgovori na isto, lako je doseći stupanj stagnacije ili podijeljenih emocija prema uloženom trudu koji se zbog tehničkih razloga ne može realizirati u praksi.

Odgovori na iduće pitanje pokazuju napredovanje u zvanju među ispitanicima. Njih 13% su napredovali, tek 1% je u postupku napredovanja u učiteljicu/učitelja mentora, dok nitko nije napredovao u učitelja/učiteljicu stručnog savjetnika/savjetnicu. 10% ispitanika nema ostvarene sve potrebne uvjete, 2% nije odgovorilo na pitanje, a čak 65% se izjasnilo da nije napredovalo, niti je u postupku napredovanja. S obzirom na stopostotnu posjećenost stručnih usavršavanja i pozitivan stav prema njima, začuđujuće je što nema više napredovalih ili u postupku napredovanja u zvanju. Cjeloživotno obrazovanje odnosi se upravo na ovaj ispitanici segment (između ostalih), a činjenica da se na tome području ostvario manji postotak učitelja, povlači pitanje zašto je to tako jer ih se samo 10% izjasnilo da nema sve potrebne uvjete.

Slično prethodnom pitanju, odgovori na pitanje o vjerojatnosti nastavka studija pokazuju stagnaciju u profesionalnom napretku: samo 12% ispitanih učitelja kao moguću opciju uzima poslijediplomski magistarski ili doktorski studij. Uzroci tome rasvijetljeni su u nastavku.

Većina ispitanika, iako ne razmišlja o nastavku studija, vidi pozitivne strane istoga, za razliku od 12% koji nisu odgovorili na pitanje. 1% vidi prednost u zapošljavanju, 37% osobni i profesionalni razvitak i napredak, a 25% kombinira odgovore.

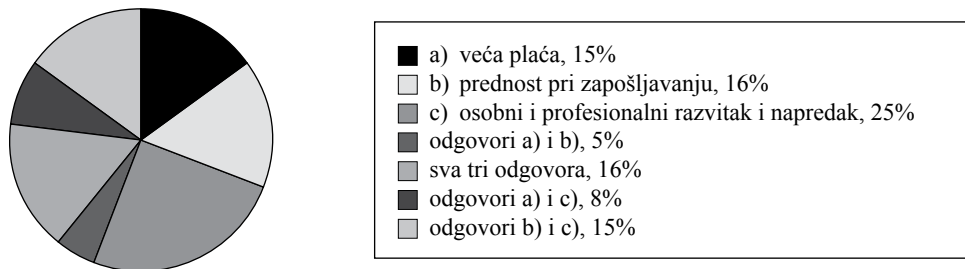
Ipak, prevladava opcija da uvjeti nastavka studija priječe veći interes. 17% ispitanih kao nedostatak vidi visoke školarine, 18% njih bi teško uskladilo studij i posao, 25% navodi osobne razloge, a 32% kombinira odgovore. S obzirom da su troškovi nastavka studija visoki, te da bi većina paralelno studirala i radila i uzevši u obzir osobne razloge, slika se rasvjetljuje i vraća raspravi o materijalnim uvjetima. Usprkos trendu propagiranja prava školovanja i obrazovanja za sve, čak ni osnovno, obavezno školovanje, nije besplatno. Ako se to uspoređi s obrazovanjem odrasle osobe, lako se zaključuje kako s kronološkom dobi rasti i troškovi obrazovanja, a da se pritom ne ubraja u cijenu privatni i obiteljski život onih koji se na to odlučuju. Ukoliko pojedinac osim osobnog i profesionalnog napretka ne dobiva i materijalnu pobudu koja omogućuje realizaciju uloženog truda i sredstava, teško da će se odlučiti na pomak. Današnje društvo uvelike naginje konzumerizmu (Lesourne, 1993). Letvica se podiže, no ekonomska situacija ne uspijeva je pratiti što rezultira zaduživanjima i drugim problemima. Dakle, utopistički je očekivati od pojedinca da uloži sve svoje (financijski, privatno, profesionalno) u sebe, ako ne vidi pozitivne rezultate istoga.

3. 3. Usporedba odgovora na zajednička pitanja

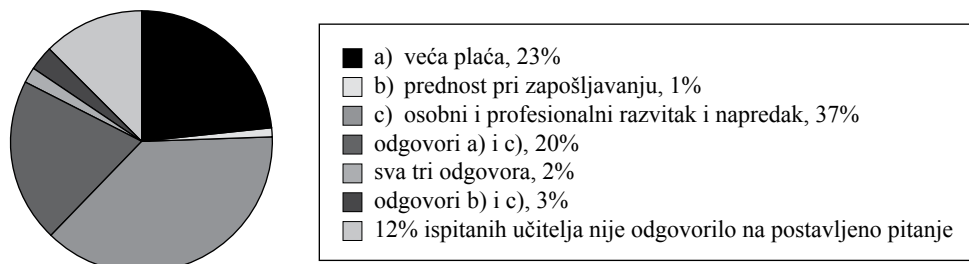
Kako bi se uočile podudarnosti i različitosti u stavovima studenata i učitelja, valjalo je usporediti odgovore na pitanja koja se tiču i jednih i drugih. Pritom, u obzir se uzimaju dobne granice, životno i radno iskustvo, objektivni i subjektivni činitelji, kao i ekonomski status obje skupine ispitanika.

Uspoređujući odgovore studenata s odgovorima učitelja o nastavku studija, vidljivo je da je broj zainteresiranih studenata čak manji od postotka zainteresiranih učitelja: 3% studenata namjerava upisati doktorat, 51% neće to učiniti, a 45% još ne zna. S druge strane, 12% učitelja želi na poslijediplomski studij, a 88% to ne namjerava. Kako su studenti još u procesu školovanja, a imaju i vjerojatno manje privatnih i drugih obaveza od zaposlenih kolega, bilo bi vjerojatnije pretpostaviti veći interes s njihove strane za nastavkom studija. Zašto rezultati pokazuju drugačije, uočava se u nastavku.

Grafikoni 1 i 2 pokazuju odgovore na pitanje: Koja je glavna prednost upisa i završavanja poslijediplomskog doktorskog studija?

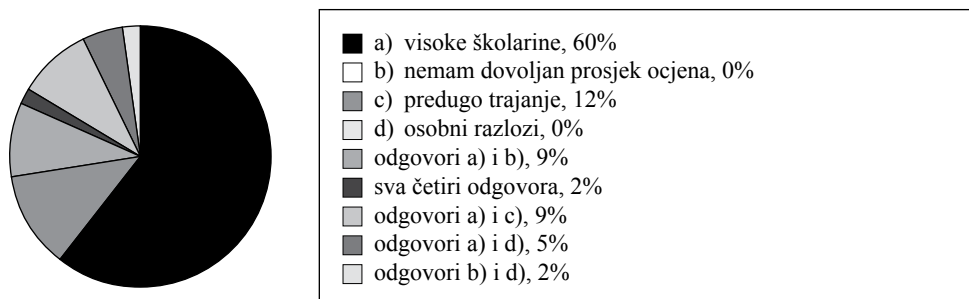
Grafikon 1. Prednosti nastavka studija po mišljenju studenata

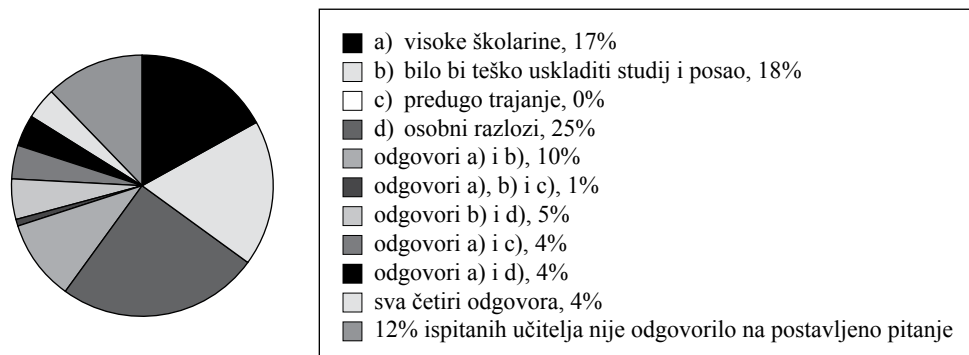
Grafikon 2. Prednosti nastavka studija po mišljenju učitelja

Uočljivo je kako obje skupine ispitanika vide prednosti i pogodnosti nastavka studija, bilo da je riječ o većoj plaći, prednosti u dobivanju radnog mjesta ili u osobnom i profesionalnom razvitku i napretku. Odgovori se razlikuju prema osobnim stavovima i prioritetima, a vjerojatno i prema životnom i stručnom iskustvu. Svakako veliku ulogu u odgovaranju na ovo pitanje, dakle i u promišljanju o nastavku studija igra i materijalna strana koju treba zadovoljiti ako se opredijeli za taj potez.

Grafikoni 3 i 4 pokazuju odgovore na pitanje: Koji je glavni nedostatak upisa i završavanja poslijediplomskog doktorskog studija?

Grafikon 3. Nedostatci nastavka studija po mišljenju studenata

Grafikon 4. Nedostatci nastavka studija po mišljenju učitelja

Analizirajući nedostatke nastavka studija, vidljivo je da je među ispitanim studentima najveći problem previsok trošak školovanja. Iako isti razlog navode i učitelji, postotak je ipak manji. U obje skupine ispitanika prevladavaju i kombinirani odgovori, ne računajući 12% učitelja koji nisu odgovorili na pitanje. Potencijalna neočekivana razlika vidi se u odgovoru o predugom trajanju nastavka studija: za očekivati je kako će učiteljima koji bi uz eventualni nastavak studija ujedno i radili (ne računajući i privatnu angažiranost) biti teže žrtvovati tri godine koliko poslijediplomski studij traje. No, s druge strane, zaposleni učitelji imaju više materijalnih sredstava od studenata, a koja su među bitnim preduvjetima za nastavak studija. U svakom slučaju, i jedni i drugi ispitanici su u nepovoljnoj poziciji spram nastavka obrazovanja.

4. Zaključak

Paralele koje se mogu povući između ove dvije skupine ispitanika pokazuju da svijest o nužnosti nastavka obrazovanja postoji i među učiteljima razredne nastave i među njihovim mladim kolegama – studentima. I jedni i drugi razumiju i uočavaju dobitak koji nastavak studija donosi i mogućnosti koje otvara. Osim povećanja prihoda i većih mogućnosti zaposlenja, osjeća se težnja k vlastitom profesionalnom i osobnom razvitku, što daje utisak o odgovornosti prema odabranom pozivu.

Unatoč tome, malo je zaista spremnih nastaviti studij. Glavni uzrok su materijalna nepogodnost i privatni razlozi. Napredak društva, tehnologije i povećanje potrošačkih dimenzija ne donose kvalitetnu realnost. Rast stope nezaposlenosti je svakodnevna pojava, a rijetki su i idealni uvjeti u bilo kojem sektoru. Porazno je da velik broj mladih, obrazovanih ljudi ne može dobiti radno mjesto u struci ili, još gore, uopće. S druge strane, dobna granica za odlazak u mirovinu se pomiče. Ima sve više zaposlenih u kasnijoj životnoj dobi koji iz subjektivnih ili objektivnih razloga više nisu na razini poslova i zadaća koje obavljaju. Ipak, od njih se očekuje poriv za cjeloživotnim obrazovanjem ukoliko žele zadržati radno mjesto ili ostvariti optimalne uvjete umirovljenja. Govoreći ponovno o jednakosti šansi, jasno je da su neravnomjerno raspoređene. Ako pojedinac ne može do radnog mjesta, njegove usađene kompetencije, znanja i optimizam jenjavaju ili se transformiraju prema zahtjevima alternative koja se odabire. S vremenom, najoptimističniji će se dočekati zaposlenja u struci i realizirati zacrtane ciljeve, no veliki broj manje sretnih individua otići će u nekom suprotnom pravcu, primorani birati solucije na koje prilikom odabira struke nisu ni pomišljali.

5. Literatura

Bečić, E.; Ciglencečki, N.; Ćavar, J.; Čulo, I.; Klapan, A.; Leko, A.; Matijević, M.; Miščin, D.; Rajić, V.; Šarić, T.; Škegro-Vdović, M.; Vrcelj, S.; Žiljak, O. i Žiljak, T.; (2009): *Međunarodne organizacije u obrazovanju odraslih (1)*, Agencija za obrazovanje odraslih, Zagreb: Birotisak d.o.o.

- Cindrić, M. (1995): *Profesija učitelj u svijetu i u Hrvatskoj*, Velika Gorica – Zagreb: Persona.
- Europska komisija (2000): *Memorandum o cjeloživotnom učenju*, radni materijal komisije SEC (2000) 1832, Brussels.
- Horvat, K. i Zebeć, T. (2008): *Stručni ispit pripravnika u osnovnom i srednjem školstvu*, Zagreb: Združena štampa d.d.
- Lesourne, J. (1993): *Obrazovanje i društvo*, Izazovi 2000. godine, Zagreb: Educa.
- Pastuović, N. (1999): *Edukologija*, Integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog odgoja i obrazovanja, Zagreb: Znamen.
- Prema društvu koje uči: poučavanje i učenje – Bijeli dokument o obrazovanju (1995): Zagreb: Educa.
- Vizek Vidović, V. (2005): *Cjeloživotno obrazovanje učitelja i nastavnika: višestruke perspektive*, Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

Internet izvori:

- Agencija za odgoj i obrazovanje: www.azoo.hr
http://www.azoo.hr/images/razno/Strategija_SU.pdf (17. kolovoza 2011.)
- Učiteljski fakultet u Zagrebu: www.ufzg.unizg.hr
<http://www.ufzg.unizg.hr/studiji/poslijediplomski/> (17. kolovoza 2011.)
- Vlada Republike Hrvatske: www.vlada.hr (17. kolovoza 2011.)

LIFELONG EDUCATION OF TEACHERS

Ana Horvat and Goran Lapat

Summary - *Twenty-first century is declared as the century of knowledge. Development of the society rises new demands and criteria when selecting desirable, competitive and high quality staff.*

This work was designed by focusing on lifelong teacher's education because they are by their vocation among the major builders and maintainers of the knowledge society. For the same purpose, a survey was conducted among primary school teachers in seven primary schools in Međimurje and among the fifth year students of primary education in Teacher Faculty Department in Čakovec.

The aim of this paper is to stimulate the thinking and awareness that efforts on paper cannot effectively provide quality of life to anyone in society. Emphasis is placed on the importance of action in which those who are investing in their professional growth and development, in this case teachers, can and should be adequately compensated.

Key words: *lifelong education, lifelong learning, education, training, teacher.*